

---

13. Підсумки 2023 року в органічному секторі. URL: <https://organicinfo.ua/news/results-of-2023/> (дата звернення 11.01.2024 р).

14. Сенишин О. С., Кундицький О. О. Оцінка перспектив розвитку органічного землеробства в Україні на основі SWOT-аналізу. *Вісник Одеського національного університету*. Т. 23. Вип. 4. 2018. С. 50-56.

15. Сокол Л.М. Екологічне (органічне) землеробство – складова сталого сільського господарства. *Екологічна безпека*. 2008. № 3. С. 102-109.

ЧЕБОЛДА І. Ю., к.геог.н., доцент

**КОНСТРУКТИВНО-ГЕОГРАФІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ
БІОРЕГІОНАЛІЗМУ (ЕКЕРЕГІОНАЛІЗМУ) ЯК ІДЕЇ
ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ РЕГІОНІВ (НА ПРИКЛАДІ
ДУНАЇВСЬКОГО СТАРОСТИНСЬКОГО ОКРУГУ
КРЕМЕНЕЦЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ)**

Біорегіоналізм (нове проживання) – напрям у екофілософії, політико-філософська доктрина, згідно з якою любов до землі і спосіб життя формуються конкретним місцем проживання людей [1]. У біорегіоналізмі (екорегіоналізмі) приховано ідею децентралізації як у політичній, так і в економічній сферах. Біорегіоналізм припускає, що людський спосіб життя повинен бути сумісним з вимогою біорегіональних спільнот планети [2].

Відповідно до цієї концепції, біорегіон – це територія, сформована певними умовами природного ландшафту (екосистеми) і може бути значною мірою самодостатньою для забезпечення спільноті людей, що там мешкає, достатніми ресурсами. Крім цього, біорегіон визначається не тільки як природна структура, але і як якась сфера суспільної свідомості, згідно з якими варто жити людям на даному місці [3].

Біорегіоналізм можна визначити як принцип узгодження економіки, культури, освіти та системи управління якоїсь територіальної спільноти з екологічним потенціалом даного регіону [2]. Біорегіоналізм наполягає на комунальній власності на землю, оскільки природні ресурси належать усім рівною мірою і таке спільне господарювання має стимулювати дбайливе ставлення до ресурсів, зменшення обсягів відходів, технології вторинної переробки тощо [4].

Поняття біорегіоналізму (екорегіоналізму) розвивалося і досліджувалося багатьма науковцями та екологами впродовж останніх десятиліть. Декілька важливих фігур та організацій, що внесли вагомий внесок в розвиток цього підходу: Девід Майерс: британський еколог, який вніс значний внесок у розвиток екорегіональних концепцій. Його роботи присвячені регіональній оцінці екологічної стійкості і збалансованого розвитку; Майкл Соуелл: американський біолог та зоолог, який досліджував питання біорізноманіття та охорони природи. Він вніс вагомий внесок в розвиток концепцій екорегіоналізму та створив поняття «біорегіонів»; Гарольд Мільджем: американський еколог, який співпрацював з іншими вченими у розробці інтернаціональної системи класифікації екорегіонів, спрямованої на збереження біорізноманіття.

Українські вчені також досліджують питання екорегіоналізму та регіонального природоохоронного планування. Ось декілька прикладів українських вчених, які працюють у галузі екорегіоналізму та екології: Володимир Бекетов, Олена Дубова займаються дослідженнями у галузі біорізноманіття та охорони природи; Євген Мартинов є фахівцем у галузі регіонального природоохоронного планування та розробки проектів для збереження природи в різних регіонах України; Василь Присядзук спеціалізується на оцінці екологічних ризиків та розвитку сталого природокористування.

Утворення старостинських округів на території України повністю відповідає концепції біорегіоналізму. Старостинський

округ утворюється відповідною сільською, селищною, міською радою у складі одного або декількох населених пунктів (крім адміністративного центру територіальної громади), на території якого (яких) проживає не менше 500 жителів. І що важливо, при утворенні старостинських округів враховуються історичні, природні, етнічні, культурні та інші чинники, що впливають на соціально-економічний розвиток таких старостинських округів та відповідної територіальної громади.

Тому об'єктом нашого дослідження обрано Дунаївський старостинський округ Кременецької територіальної громади. Предмет дослідження – характеристика узгодженості економіки, культури, освіти та системи управління даної території. Завдання вивчити реалізованість принципів децентралізації на прикладі Дунаївського старостинського округу Кременецької територіальної громади.

Актуальність дослідження зумовлює необхідність пошуку напрямків і механізмів удосконалення сучасної системи децентралізації, з метою оптимізації та раціонального використання природних ресурсів.

Кременецька територіальна громада межує з 4-ма громадами Рівненської області і 5-ма громадами Тернопільської області до неї входять 44 населених пункти, а саме: місто Кременець; села: Білокриниця, Андруга, Веселівка, Лішня, Великі Бережці, Малі Бережці, Іква, Хотівка, Великі Млинівці, Підлісці, Гаї, Града, Діброва, Кімната, Горинка, Духів, Кушлин, Дунаїв, Богданівка, Куликів, Савчиці, Жолоби, Катеринівка, Рибча, Іванківці, Колосова, Двірець, Рудка, Крижі, Підгайці, Вербиця, Кудлаївка, Плоске, Підлісне, Попівці, Весела, Новий Кокорів, Старий Кокорів, Сапанів, Бонівка, Зеблази та Шпиколоси (рис. 1) [5].

Адміністративний центр громади розташований у м. Кременець. Загальна площа Кременецької міської територіальної громади становить 52290,0га (522,9 км²). Чисельність населення громади становить 42064 чол. (рис. 2) [5].

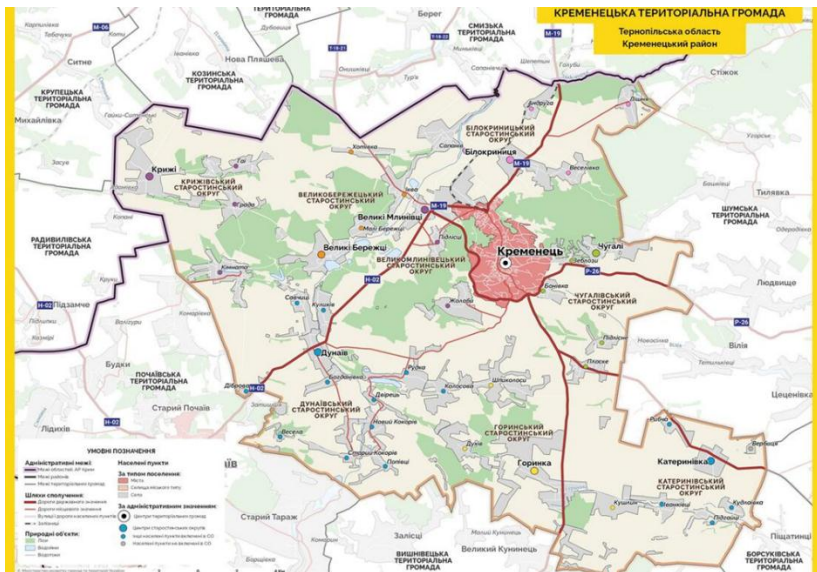
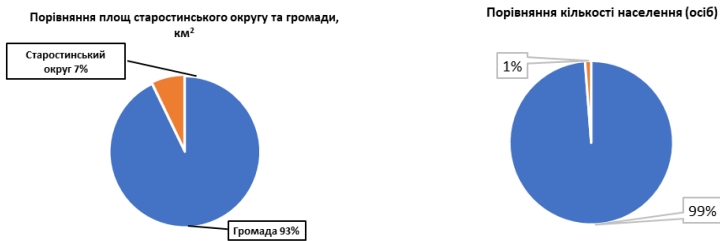

Рис. 1. Кременецька міська територіальна громада

Дунаївський старостинський округ – орган місцевого самоврядування у Кременецькому районі Тернопільської області. Дунаївський старостинський округ з населенням у 524 особи займає територію – 4042 га (40,42 км²). Густота населення – 12,9 км² (0,129 га). Структура землекористування: під забудовою – 149,7 га; пасовища – 487,9 га; рілля – 2339,5 га; ліси – 480,0 га; ставки – 23,0 га; заповідники, заказники, рекреаційні зони – 286 га (заповідник «Медобори») [5].

Село Дунаїв – центр старостинського округу. Відстань від районного центру м. Кременця – 11 км і найближчої залізничної станції – 25 км. Територія села 253,3 га, населення – 529 осіб, домогосподарств – 155. Густота населення – 2,1 ос./га [5].

Рис. 2. Порівняння кількості населення (осіб) та площі громади і регіону

За історичними даними село Дунаїв згадується у 1438 році (Денятин), як замкове село Дунаїв – у 1545 році. Була польська, потім німецька окупації, радянська влада, в даний період незалежна Україна. У селі знаходиться дерев'яна церква Святого Дімітрія, збудована в 1879 році. В селі збудована в 2005 році капличка в честь Св. Пантелеймона, де освячується вода в день його пам'яті [6].

Село Богданівка, територія – 156,2 га, населення – 400 чол., домогосподарств – 113. Густота населення села становить 2,6 осіб/га. Віддаль до районного центру 14 км. , до найближчої залізничної станції 28 км [5].

Село Богданівка знаходиться на півдні Дунаївського старостинського округу і перша згадка про село є в 1651 році де на той час було 24 двори, засновником села був Богдан Лосятинський в честь якого названо село.

Село розташоване на лівому березі річки Ікви.

Історичні пам'ятки. На території села знаходиться велика могила козаків війська Богдана Хмельницького, які померли від ран після битви під Берестечком. На цій могилі в 1840 році була збудована капличка в честь рівноапостольної Марії Магдалини, яка в роки першої світової війни була зруйнована, а в 1990 році на цьому місці побудований пам'ятний знак «Козацька Слава»,

---

поряд збудована капличка, а в 2002 році реконструйована в церкву на честь св. Марії Магдалини [6].

В селі знаходиться природне джерело, на якому побудована маленька капличка і по традиції два рази на рік освячується вода: 4 серпня на честь Марії Магдалини і 19 січня в День Водохреща.

Село Куликів, територія – 207,5 га, населення – 402 чол., домогосподарств – 128. Густота населення села становить 1,9 осіб/га. Віддаль до районного центру 10 км. , до найближчої залізничної станції 24 км [5].

Село Куликів знаходиться на півночі Дунаївського старостинського округу. Село розташоване на правому березі річки Ікви.

За історичними даними перша писемна згадка про село Куликів, що належала Петру Яковичу Монтеградовичу – луцькому старості датується 1493 –ім. роком. Крім Куликова йому належали села Дунаїв та Рудка. Після смерті успадкувала дочка – Ганна. Сини пані Ганни: Микола та Ян Радзівіли у 1534 році продали всі ці села Віленському єпископу – сину короля, який на той час володів містом Кременцем та деякими навколишніми селами. А в 1536 році. ці надбання дісталися королеві Боні, що проживала у Кременецькому замку. У зв'язку з тим у реєстрі Кременецького замку за 1545 рік згадується село Куликів в якому проживало 4 селянських сім'ї. Після так званої Лівонської війни з'явилися перебіжчики з Московії і у 1563 році село Куликів належало трьом перебіжчикам: Омеляну Ушакову, Захарію Мубятишу, Леву Звереву. За кілька літ перший із них придбав частки другого і третього, укорінився і започаткував новий шляхетський рід – Ушакових-Куликівських [6].

У жовтні 1846 року, під час подорожі в складі археологічної експедиції, проїздом до Почаєва, с. Куликів відвідав Т.Г. Шевченко і написав поему «Варнак» [6].

Пам'ятки історії: В 2009 році збудований і відкритий перший в районі пам'ятний знак «Борцям за волю України». У селі є дерев'яна церква на честь Покрови Пресвятої Богородиці.

Село Савчиці, територія – 131,1 га, населення - 405 чол., домогосподарств –104. Густота населення села становить 3,1 осіб/га. Віддаль до районного центру 14 км. , до найближчої залізничної станції 28 км [5].

Село Савчиці знаходиться на північному заході Дунаївської сільської ради. Село розташоване на лівому березі річки Ікви.

За історичними даними село Савчиці згадується у 1559 році до якого примикав хутір Вірля (Орля). Пам'ятки історії. Хутір Вірля згадується у XVI-тому столітті, на якому був розташований замок, де проживала шляхтянка (фундаторка Почаївського монастиря) Анна Гойська. У 1559 році в неї гостював грецький митрополит Неофіт, який подарував їй ікону Матері Божої, яка нині знаходиться в Почаївській Лаврі. Замок Вірля був знищений у 1675 році турками під час Збарзької війни [6].

У селі знаходиться мурована цегляна церква на честь Святих Віри, Надії, Любові та матері їх Софії, збудована в 1990-му році.

Соціально-культурна довідки. Заклади освіти старостинського округу: Дунаївська ЗОШ I – III ступенів; Богданівська ЗОШ I ступеня; Куликівська ЗОШ I ступеня; Савчинська ЗОШ I ступеня. Медичні заклади та заклади культури знаходяться у наступних населених пунктах: с. Дунаївці – амбулаторія ЗПСМ; с. Богданівка – фельшерсько-акушерський пункт; с. Куликів - фельшерсько-акушерський пункт. Будинок культури та бібліотека знаходяться у с. Дунаїв, клуб у с. Богданівка [5].

Дунаївський старостинський округ розташований на заході Кременецького району. За лісорослиним районуванням територія відноситься до Волино-Подільського підвищення Західного Лісостепу. Клімат помірно-континентальний з м'якою зимою та теплим літом. Кліматичні фактори, що негативно впливають на ріст та розвиток рослин: ранні осінні та пізні весняні заморозки, зливи, буреломи та вітровали. Ґрунти –

чорнозем. Лісові культури, що розташовані на території села – мішані.

Дунайський старостинський округ є збалансованою в історико-культурному та освітньо-оздоровчому аспектах за рахунок наявних історичних пам'яток, закладів освіти та оздоровлення. Економічний аспект – бажає кращого, можливо негативно відіграє те, що населені пункти знаходяться у близькості до районних центрів – Кременець та Дубно та міста Почаїв. Жителі населених пунктів шукають роботу, власне, там, або виїхали на заробітки. Власне, і біорегіоналізм не дає чіткої відповіді на такі природні процеси в людському суспільстві як міграція взагалі і трудова міграція зокрема. Війна, також, вносить свої корективи. Дуже мізерна частка прородо-заповідного фонду (7,1% території). Населення, в основному, займається домогосподарством, торгує вирощеним на городах і це підтверджує принципи географічного детермінізму, які приписували провідну роль у розвитку суспільства і народів їхньому географічному положенню [5].

Отже, конструктивно-перетворювальний характер досліджень *включає три основні напрямки: розвиток теорії і розробку наукових програм планомирного перетворення природи, необхідного для ефективного використання природних ресурсів і формування на цій основі нових і реконструкції існуючих виробничо-територіальних комплексів; розробку теорії і створення регіональних моделей найбільш раціонального розміщення суспільного виробництва та виробничих сил для розвитку економіки країни і її територіальних комплексів; вивчення закономірностей розселення населення і розвитку населених пунктів в різних географічних умовах і розробку наукових програм районного планування (децентралізації), що забезпечує найбільш сприятливі умови для життя людей.*

Біорегіоналізм приділяє особливу увагу впровадженню нових життєвих практик, носіями і популяризаторами яких можуть бути окремі громади або комуни, які власним прикладом

демонструють екологічно і соціально збалансоване життя і, таким чином, заохочують інших до гармонізації своїх відносин з природою. Саме тому, при всіх своїх недоліках, біорегіоналізм цікавий тим, що зробив спроби реалізувати свої теоретичні постулати на практиці [4].

Література:

1. Alexander, D. (1990). Bioregionalism: Science or sensibility? *Environmental Ethics*, 12(2), 161-173.

2. Берг, П. (1978). Поселення окремої країни: Біорегіональна антологія Північної Каліфорнії. Сан-Франциско: Планета Барабан.

3. Davidson, S. (2007). The Troubled Marriage of Deep Ecology and Bioregionalism. *Environmental Values*, 16, 313-332. DOI: <https://doi.org/10.3197/096327107X228373>

4. Північноамериканський біорегіональний конгрес. Офіційний сайт. URL: <https://web.archive.org/web/20101214185429/http://biocongress.org>

5. Децентралізація. Офіційний сайт. URL: <http://decentralization.gov.ua>

6. Подобівський В. Історико-географічна зумовленість виникнення сучасних поселень Кременецького району Тернопільської області. *Наукові записки ТНПУ ім. В. Гнатюка. Серія: географія*, 2010. №1, 452-455.

8. Поп О.Ю. Провідні екофілософські концепції як теоретична основа екологічної освіти Канади. *Інноваційна педагогіка*, 2019, 16. Т.2., 32-36.